

UGDYMO ORGANIZAVIMAS:

tarp mokymo ir mokymosi

2019 m. išorinio rizikos vertinimo metu iš 53 bendrojo ugdymo mokyklų 22 mokyklose vertintojai įvardijo rizikos veiksnius, kurie buvo susiję su ugdymo proceso organizavimu. Šiandien, atnaujinant bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turinį ir susitelkiant į jo įgyvendinimo klausimų nagrinėjimą, metodinės medžiagos rengimą, mokytojų didaktinių kompetencijų tobulinimo planavimą, labai svarbu analizuoti mokytojų ir mokinių kuriamas „mokymo ar mokymosi patirtis“ pamokose. Išorinio vertinimo ataskaitose vertintojų įvardijamus su ugdymo proceso organizavimu susijusius rizikos veiksnius galima sugrupuoti į keletą grupių (žr. 1 pav.).

1 pav. Vertintojų išskirtos rizikingos mokyklų veiklos susijusios su ugdymo proceso organizavimu (N:53).

Mokytojo dominavimas pamokose		Nepakankamas dėmesys mokinių savivaldžio mokymosi gebėjimų ugdymuisi
Tradicinių mokymo metodų vyravimas	Ugdymo(si) procesas	Nepakankamai atsižvelgiama į įvairias mokinių mokymosi galimybes ir jų poreikius
Mažai užduočių, kurios skatintų tiriamąjį, patirtinį, į problemų sprendimą orientuotą mokymąsi		Mažai ir prasmingai panaudojamos šiuolaikiškesnės mokymo(si) priemonės

Apibendrinami pamokų stebėjimo duomenis, vertintojai teigia, kad stebėtose pamokose vyrauja mokymo paradigma, mokytojai naudoja tradicinius mokymo metodus, o mokiniams siūlomos užduotys neskatina mokinių savivaldaus mokymosi. Pavyzdžiui, rizikos išorinio vertinimo ataskaitose nurodoma:

„[...] Vyraujanti tradicinė mokymo paradigma 56 proc. stebėtų pamokų nesudarė sąlygų aktyviam mokinių mokymuisi ir bendradarbiavimui“ (iš 2019 m. gimnazijos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 3).

„Pamokose taikomi tradiciniai mokymo(si) metodai nesudaro galimybių mokiniams rinktis mokymosi būdo, veiklos formų. 35 stebėtos veiklos (87,5 proc.) organizuotos tradicine (mokymo) paradigma: mokymas buvo faktų perteikimo, jų įsiminimo ir atkartojimo procesas, o dominuojant mokytojui, mokiniui teko pasyvaus informacijos priėmėjo ir nurodymų vykdytojo vaidmuo. 12,5 proc. stebėtų veiklų buvo bandoma dirbti mokymosi paradigmos kontekste“ (iš 2019 m. pagrindinės mokyklos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 3).

Kitos vertintojų įvardijamos ugdymo proceso organizavimo problemos yra susijusios su organizuojamų veiklų, užduočių stoka, kurios skatintų mokinius pamokose įgyti įvairios prasmingos patirties, padėtų modeliuoti ar spręsti realaus gyvenimo problemas. Vertintojai atkreipia dėmesį, kad pamokose skiriama mažai dėmesio veikloms, kurios skatintų mokinius stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti, atlikti kūrybinius darbus, spręsti problemas ir pan. Ataskaitose rašoma:

„[...] Daugumoje stebėtų pamokų (66,7 proc.) mokytojas buvo aktyvus veikėjas, pats formulavo mokymosi uždavinius, vadovavo mokymuisi, vyravo tradicinė mokymo paradigma. Taikyti informaciniai metodai: mokytojo aiškinimas, pasakojimas, darbas su vadovėliu, demonstravimas, nurodymai nesuteikė pakankamai galimybių ugdyti kritinį mąstymą, gebėjimą dirbti bendradarbiaujančiose grupėse, tobulinti mokėjimą mokytis ir tik iš dalies motyvavo mokinius siekti asmeninės pažangos, dalintis patirtimis bei patirti mokymosi sėkmę [...]“ (iš 2019 m. gimnazijos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 2).

„[...] pamokos aspektas „Parenkamos užduotys skatina tiriamąjį, patirtinį, į problemos sprendimą orientuotą mokymąsi“ daugumoje (86,2 proc.) pamokų įvertintas patenkinamai ar prastai. Vertinimo vidurkis – 1,86 (vertinimo moda – 2). Šis aspektas kaip stiprusis išskirtas 2 (6,9 proc.), o kaip tobulintinas – 5 (17,2 proc.) pamokose“ (iš 2019 m. pagrindinės mokyklos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 3).

Vertintojai atkreipia dėmesį, kad stebėtose pamokose mokytojai organizuodami mokymą(si) nepakankamai atsižvelgia į įvairias mokinių mokymosi galimybes. Pamokose retai taikomi mokinių

pergrupavimo pagal jų mokymosi poreikius būdai, dažniausiai skiriamos visiems vienodos užduotys, retai arba kai kuriuose mokyklose nebuvo fiksuotas stebėtose pamokose tikslingas ir veiksmingas darbas su gabesniais mokiniais. Pavyzdžiui, ataskaitose nurodoma, kad „Išanalizavus stebėtų pamokų duomenis, konstatuota, kad mokytojai individualias užduotis mokiniams skyrė 1 pamokoje (3 proc.), mokyti pagal gebėjimus sudarytos sąlygos buvo 3 pamokose (10 proc.), o dažniausiai pamokose skirtos vienodos užduotys visiems mokiniams. Mokinių pergrupavimas pagal jų mokymosi poreikius stebėtose pamokose nefiksuotas. Pamokos aspekto „Kiekvienam sudaromos sąlygos pagal jo gebėjimus mokytis ir patirti sėkmę, bendradarbiauti tarpusavyje“ vertinimo vidurkis yra 2,33“ (iš 2019 m. pagrindinės mokyklos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 2).

„Organizuodami ugdymą(si) mokytojai tik iš dalies atsižvelgia į mokinių skirtybes (asmeninius poreikius, interesus, gebėjimus, mokymosi stilius), skiria nepakankamą dėmesį veiklų ir mokymosi tempo atskiriems mokiniams arba jų grupėms pagal skirtingus poreikius ir gebėjimus diferencijavimui, individualizavimui ir mokymosi suasmeninimui, todėl ne kiekvienas mokinytis pagal savo gebėjimus pasiekia geresnių rezultatų ir stiprina savo mokymosi motyvaciją“ (iš 2019 m. pagrindinės mokyklos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 4).

Kaip svarbų veiksnių, užkertantį kelią siekti aukštesnių mokinių mokymosi pasiekimų, vertintojai įvardija mokyklų apsirūpinimą naujomis ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis, įranga, kurios atliktų dalyko turinį, mokinių amžių ir jų mokymosi galimybes. Šio pobūdžio rizikos veiksniai įvardinti 4 vertintose mokyklose. Pamokų stebėjimo metu fiksuota, kad ne visada tikslingai panaudojamos netgi šių mokyklų mokytojų turimos skaitmeninės mokymosi priemonės: „[...] Tikslingas IKT naudojimas vertinimo metu stebėtas tik 7 (13 proc.) pamokose. „Ugdomojoje veikloje (pamokoje) dažniausiai naudotos tradicinės priemonės – vadovėliai, pratybos, mokytojų parengta dalijama medžiaga (užduotys). Mokyklai trūksta šiuolaikinės kompiuterinės įrangos, mokytojams – tikslingo jų naudojimo kompetencijos“ (iš 2019 m. gimnazijos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 3).

„Nors gimnazijoje daug dėmesio skirta edukacinių aplinkų sukūrimui, šiuolaikinės ugdomosios įrangos įsigijimui, tačiau vertintojai stebėjo, jog sukurta inovatyvi mokymosi bazė išnaudota nepakankamai ir ne visada tikslingai“ (iš 2019 m. gimnazijos rizikos išorinio vertinimo ataskaitos, p. 4).

Vertintojų rekomendacijose mokytojams atkreipiamas dėmesys į tai, kad svarbu skatinti pamokose savivaldų mokinių mokymąsi, įtraukiant juos į mokymosi planavimą, sudarant sąlygas ugdyti gebėjimus valdyti ir stebėti savo mokymosi procesą bei nusimatyti tolesnės veiklos siekius. Siekiant kurti ugdymo(si) procesą, kuris būtų atitinkantis besimokančio poreikius, galimybes, įtraukiantis, kuriantis iššūkius, prasmingas ir įdomus mokytojai pamokose turėtų daugiau naudoti įvairius bendradarbiavimą ir aktyvų mokymąsi skatinančius metodus bei šiuolaikines mokymo priemones bei informacines technologijas. Tai padėtų integruoti dalykinių ir bendrųjų mokinių kompetencijų ugdymąsi, sudarytų galimybes padėti besimokančiajam įgyti ne tik atskirų dalykų, kurso ar modulių žinias, bet ir tapti nagrinėjamų klausimų srities „ekspertu“, gebančiu savarankiškai gilinti savo supratimą, taikyti tam tikrus informacijos rinkimo, jos analizės ir apibendrinimo metodus. Mokyklų bendruomenėms siūloma kryptingai ir nuosekliai tobulinti mokytojų didaktinę kompetenciją – padėti pereiti nuo poveikio ar sąveika grįstos mokymo sampratos į mokymąsi akcentuojančią pedagoginę veiklą.

Apžvalgą parengė Linas Jašinauskas
Nacionalinės švietimo agentūros
Stebėsenos ir vertinimo departamento
Vertinimo skyriaus metodininkas